УДК 811.133.1:81’373.613
DOI https://doi.org/10.32782/2710-4656/2026.5/20

Мітенко О. В.
https//orcid.org/0000-0002-2913-7962
Національна академія Служби безпеки України

ЩОДО ПИТАННЯ ІНШОМОВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ У ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

Вивчення запозичень має довгу історію як у вітчизняному, так і в зарубіжному мовознавстві. Окреслена проблематика характеризується різноманіттям точок зору та підходів, що знаходить відображення в численних класифікаціях запозичених одиниць, запропонованих різними авторами. Запозичення – це типологічно універсальний процес. Він притаманний усім мовам. Саме в цьому полягає актуальність заявленого дослідження.

У статті розглянуто поняття «запозичення», його основні характеристики, досліджено основні етапи та напрями запозичення іншомовної лексики у французьку мову поряд з особливостями їх адаптації до французької мовної системи.

Під запозиченням розуміють іншомовні слова, цілком засвоєні мовою, що їх запозичила. Запозичення не сприймаються мовцями як чужорідні елементи, не потребують тлумачення та входять до складу загальних словників.

Вивчення взаємодії зовнішніх і внутрішніх причин запозичення лексики, дає підстави вважати, що в більшості випадків запозичені слова потрапляють у мову як засіб номінації нових речей і вираження раніше невідомих понять. У світі, що швидко змінюється, словниковий склад мови відображає всі історичні зміни. Слова виходять з активного вжитку разом із позначуваними ними поняттями чи явищами. У всі епохи з’являлися нові слова, що відображали особливості свого часу. Поповнення словникового запасу мови відбувається різними способами, зокрема шляхом запозичення іноземних слів, що відображає не лише історичні процеси, а й соціально-культурний чинник.

Процес запозичення дуже різноманітний, зі своїми причинами, етапами розвитку та результати. Причини запозичення зумовлені внутрішніми чинниками мови та зовнішнім впливом на мовну систему. Потреба в освоєнні запозичених слів пояснюється неточністю назви елемента або її відсутністю, внаслідок того, що позначуване явище чи предмет є новим для культури, яка розмовляє цією мовою. Феномен запозичення допомагає постійно оновлювати словник французької мови.

Ключові слова: *запозичення, лексичні одиниці, іншомовні слова, мовна система, французька мова.*

Постановка проблеми. Актуальність дослідження зумовлена динамічним характером лексичного складу сучасної французької мови та активізацією міжмовних контактів унаслідок глобалізаційних процесів, розвитку інформаційних технологій, міжнародної комунікації та культурного обміну. Іншомовні запозичення є одним із важливих джерел поповнення французької лексики, водночас їх функціонування супроводжується процесами семантичної, фонетичної, графічної та граматичної адаптації до системи мови-реципієнта. Особливої уваги потребує дослідження сучасної динаміки запозичень, їхнього походження, сфер функціонування та ступеня інтеграції у французьку мовну систему.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній романській лінгвістиці окремі аспекти іншомовних запозичень у французькій мові досліджували Т. М. Гейко, В. О. Рубан, О. В. Галян, О. І. Хірочинська та ін. Особливий інтерес становлять праці Т. М. Гейко, присвячені динаміці лексичних запозичень у сучасній французькій мові та їх функціонуванню в межах неологічних процесів. Дослідниця розглядає запозичення як один із продуктивних механізмів розвитку французької лексичної системи та аналізує їхні структурні й функціональні характе-

© Мітенко О. В., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

ристики [1]. В. О. Рубан зосереджує увагу переважно на англомовних запозиченнях у сучасній французькій мові, зокрема на їхній адаптації, функціонуванні в медіадискурсі та семантичній трансформації [2; 3]. Водночас комплексний розгляд іншомовних запозичень як багатокомпонентного явища, що охоплює різні мови-джерела, типи запозичених одиниць та різні рівні їх інтеграції у французьку мовну систему, залишається актуальним напрямом подальших досліджень.

Постановка завдання. Мета статті полягає в узагальненні та систематизації теоретичних підходів до вивчення іншомовних запозичень у французькій мові, визначенні основних джерел їх походження, типологічних характеристик й особливостей функціонування в сучасній французькій мовній системі.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконання таких **завдань**: 1. уточнити поняття «іншомовне запозичення» та визначити його місце в системі лексичних одиниць французької мови; 2. охарактеризувати основні етапи та напрями запозичення іншомовної лексики у французьку мову; 3. визначити основні мови-джерела запозичень у французькій мові; 4. розглянути основні типи іншомовних запозичень та особливості їх адаптації до французької мовної системи.

Виклад основного матеріалу. Лексичний рівень мовної системи є найбільш відкритим для інновацій. Словниковий склад мови змінюється, збагачується, відображаючи у своєму розвитку певний історичний період еволюції суспільства. У рамках лексичної підсистеми постійно діють різноманітні процеси: з'являються неологізми, розширюються та звужуються значення лексем, словник збагачується шляхом запозичень з інших мов. Запозичення – це типологічно універсальний процес. Він притаманний усім мовам. Саме тому тема запозичень є важливою й актуальною, оскільки лінгвіст завжди має у своєму розпорядженні достатній матеріал для дослідження.

Вивчення запозичень має довгу історію як у вітчизняному, так і в зарубіжному мовознавстві. Складність матеріалу визначається також різноманіттям точок зору та підходів, що знаходить відображення в численних класифікаціях запозичених одиниць, запропонованих різними авторами.

Традиційно дослідження процесу запозичень ведеться у двох напрямках: одні лінгвісти зосереджують свою увагу на внутрішньосистемному аспекті входження іншомовних елементів у мову, що запозичує, тоді як інші розглядають запозичення в контексті двомовності, міжмовного контакту та міжсистемної взаємодії мов.

Дослідження окресленої проблематики пов'язане із певним колом труднощів теоретичного характеру, зумовленими нечіткістю визначення окремих аспектів процесу запозичення. У сучасному мовознавстві поняття «запозичення» є розмитим, і внаслідок цього його межі важко визначити.

Зростаюча кількість досліджень породила безліч різних формулювань запозичення, а також виявила його причини. Зарубіжні лінгвісти описують запозичення як «процес, у результаті якого відбувається перехід лінгвістичної одиниці з однієї мови в іншу» [5, с. 75]; «інтеграцію в мову елемента чужої мови» [6, с. 124].

У словнику лінгвістичних термінів запозичені слова визначаються як «іншомовні слова, цілком засвоєні мовою, що їх запозичила. Запозичені слова не сприймаються мовцями як чужорідний елемент і не потребують пояснень щодо форми та значення. На відміну від іншомовних слів, які розглядаються у спеціальних словниках, запозичені слова подаються у загальних словниках разом з питомою лексикою» [4, с. 80].

Науковці визначають запозичення як універсальне мовне явище, що полягає у прийнятті однією мовою лінгвістичного матеріалу іншої внаслідок екстралінгвістичних контактів між ними, що різняться за рівнем і формами. Слід уточнити, що під «лінгвістичним матеріалом» розуміються одиниці різних рівнів структури мови – фонетики, морфології, лексики. Не всі рівні мови однаково відкриті для запозичень. Відомо, що морфологічний рівень найменше схильний до запозичень.

Нерідко саме визначення лінгвістичного запозичення зводиться виключно до запозичення лексичних одиниць. Деякі науковці під запозиченням розуміють «звернення до лексичного фонду інших мов для вираження нових понять, подальшої диференціації вже наявних та позначення раніше невідомих предметів» [5; 6].

Мовна взаємодія виступає основою для виникнення безлічі інноваційних процесів у системах мов, що контактують. Процес запозичень є одним із них. З одного боку, запозичення зумовлені необхідністю номінації, коли виникає ситуація найменування нових явищ і предметів, що з'явилися в результаті контакту та змішування культур. З іншого боку, таким чином соціальний досвід народів розширюється, і запозичення заощаджують зусилля під час актів комунікації. У мовній системі в процесі запозичення слова з однієї мови

переходять в іншу, заповнюючи тим самим утворені лакуни.

Багато лексем запозичуються разом із поняттями та явищами іноземної дійсності, які вони виражають. На думку низки вчених, мовне запозичення завжди спирається на культурне запозичення: «Найпростіший спосіб запозичення з іноземної мови – це запозичення від сусіднього народу, який вводить слово одночасно з новою річчю. Таке запозичення називають запозиченням з необхідності» [5; 6]. Запозичення лексеми та поняття – це шлях найменшого опору з боку мовної системи та соціуму, тому можна сказати, що вибір цього шляху є продуманим та цілеспрямованим.

Основна причина виникнення нових лексичних одиниць пов'язана з тим, що всі зміни, які відбуваються й усвідомлюються суспільством, вимагають й отримують відповідне лексичне оформлення у вигляді процесу номінації. Закріплення лексичних інновацій є неоднозначним. Багато з них, особливо діахронічні, можуть бути не сприйняті мовною системою, але в момент їх появи та використання суспільством вони в тій чи іншій мірі відображають факт змін, що відзначаються індивідуальною та колективною свідомістю.

Криза ззовні породжує кризові явища в мові. Мова активно реагує на суспільні зміни. Це один із проявів соціальної детермінації мови, за якої суспільство чинить істотний вплив на стан мови. Реакція на зовнішні подразники фіксується змінами на всіх рівнях мови. Одне з найпомітніших явищ у ці періоди – зростання кількості лексичних запозичень на лексичному рівні та їхня «боротьба» з корінними одиницями за високий статус.

У більшості випадків запозичені слова потрапляють у мову як засіб номінації нових речей і вираження раніше невідомих понять. Можливо, картина світу залишається не надто зміненою, змінюються способи її відображення в мові. Виникає питання про причини заміни одного способу вираження іншим. Невірно, однак, стверджувати, що запозичення неодмінно заповнює лакуну в системі мови або остаточно й безповоротно витісняє колишній, «свій», споконвічний елемент. У тих випадках, коли позамовні причини запозичення викликають сумнів, припускати вплив однієї мови на іншу слід з надзвичайною обережністю, оскільки вплив зовнішніх і внутрішніх чинників на еволюцію мови є неоднозначним і досі залишається предметом дискусій .

Часто запозичена лексема сприймається як точніша або виразніша. При протиставленні рідної та нерідної мов обсяг поняття іноземної лексеми зазвичай здається меншим і має чіткіші межі. Крім того, ця лексична одиниця може здаватися виразнішою, ніж одиниця рідної мови.

До внутрішніх причин запозичення відносять прагнення замінити описове найменування назвою, що складається з одного слова. Якщо те, що позначається словом, являє собою щось єдине (предмет, явище), то мова прагне назвати його одним словом, а не словосполученням.

Поряд із взаємодією причин зовнішнього та внутрішнього планів, необхідно відзначити ще одну групу причин, яка, можливо, впливає на процес запозичення. Це психологічні причини. Нова й незвичайна лексема нерідко викликає реакцію наслідування. Вона стає модною, вживається часто й нав'язливо. Єдина причина її використання – привабливість. Це характерні приклади знаків – навіювань, «влади слів» над людиною, коли слова не тільки позначають предмети, імена, почуття, види діяльності та події, а й змушують нас відчути на собі психічний і фізичний вплив цих феноменів.

Зворотним боком прийняття безлічі іншомовних лексем є ослаблення не лише соціальної ідентичності загалом, а й етнічної ідентичності, зокрема. Зниження етносоціального статусу народу в новій соціальній реальності може провокувати звернення до досвіду інших етнічних утворень, більш успішних і привабливих. Використання лексем іншої мови, перевага їхнього вживання замість корінних (за наявності кореляцій) психологічно підвищує статус мовця, дає йому, хоча й ілюзорне, уявлення про свою значущість, відчуття причетності до сильної, високостатусної групи.

У сучасному мовознавстві запозичення досліджуються з різних точок зору. Найпоширенішими є дослідження формальних і семантичних властивостей оригіналу запозичення та його трансформації в мові-реципієнті.

Запозичення розрізняють за способом засвоєння та за способом їх проникнення в мову.

За способом засвоєння виділяють усні та письмові запозичення. Усні запозичення характерні для більш ранніх історичних епох – до виникнення або широкого поширення писемності, а в новітні часи вони спостерігаються там, де відбуваються масові побутові контакти між носіями різних мов без систематичного використання письмових форм спілкування. При усному запозиченні слово зазнає більше змін у своєму вигляді, ніж при письмовому, і легко засвоюється. Якщо слово вхо-

дить у мову народу при одночасному запозиченні нового предмета, то значення цього запозичення не зазнає змін.

Запозичення другого типу пов'язані з більш «кваліфікованим» освоєнням чужомовної культури, що відбувається через фіксовану писемну мову в книгах або через свідоме вивчення відповідної мови. Книжкове запозичення проникає в іншу мову через літературні твори. Стилістичне забарвлення цих запозичень вказує на їхнє джерело [6].

Книжкові запозичення ближчі до оригіналу і за значенням, і за формою, проте важче засвоюються мовою, зберігаючи деякі риси, чужі її фонологічній та морфологічній системі.

За способом проникнення в мову запозичення можуть бути безпосередніми та опосередкованими. Безпосередні запозичення – це іншомовні лексеми, що переходять із систем однієї мови в систему іншої мови в результаті взаємодії двох мовних колективів через усне або письмове мовлення. Опосередковані запозичення – запозичення, що відбуваються через третю мову. Так, у діахронії французької мови розрізняють кілька пластів запозиченої лексики, яка була запозичена як під час прямого контакту з народом-носієм мови, так і під час опосередкованого контакту, через інші мови. Найвідоміші прямі контакти та запозичення: завоювання скандинавів-вікінгів та нормандське завоювання під керівництвом герцога Вільгельма. Опосередкованих запозичень багато: з грецької мови, через латинську; з італійської та іспанської мов, з мов Азії, народи якої ніколи не контактували безпосередньо з англійцями. Визначення прямих та опосередкованих запозичень є важливим, оскільки воно дозволяє дослідити траєкторію запозичення під час визначення мови походження та мови-донора.

Слова, що походять з іншої мови, не відразу входять до лексичної системи мови-реципієнта. Процес пристосування завжди займає певний час. Він називається акліматизацією.

У більшості випадків запозичення пристосовується до системи мови-реципієнта, що відбивається як на його формі, так і на змісті.

Теоретичні розробки інших лінгвістів підкреслюють, що система мови-реципієнта є вибірковою. Ж. Хамерс констатує: «адаптація до мови-реципієнта відбувається щонайменше у фонологічному та фонетичному плані»[7, с. 137]. Науковець підкреслює, що системи мови-джерела та мови-реципієнта часто мають значні відмінності, і тому під час переходу слів з однієї мови в іншу їхня адаптація до норм вимови та функціонування в мові-реципієнті видається необхідною умовою їхньої асиміляції.

Фонетична асиміляція запозичення полягає в тому, щоб максимально наблизити спосіб вимови запозиченої мовної одиниці до вимог фонетики мови-реципієнта. Ця тенденція реалізується у вигляді заміни неприйнятних звуків іноземної мови на більш близькі звуки мови, що запозичує. Кількість фонем і порядок їхнього розташування зберігається. В основі цього явища лежить процес міжмовного розпізнавання фонем. Можливий також інший сценарій адаптації: іншомовний звукокомплекс замінюється новоутворенням із власних звуків на основі акустичного враження носія мови.

Просодичний фактор мовної системи може брати участь в адаптації. Фонетична адаптація іншомовної лексики проявляється в накладенні фонетичних правил мови, що запозичує, на нову лексему. Це може виражатися у специфічних інтонаційних характеристиках.

Виокремлюють також морфологічну адаптацію запозиченої лексеми, коли вона входить до морфологічної системи мови, що запозичує, отримуючи відповідні морфологічні категорії. При цьому відбувається втрата морфологічних парадигм, чужих для мови-реципієнта.

Морфологічна адаптація має місце тоді, коли слово прийнято фонетично і починає функціонувати за правилами мови-реципієнта. Для системи мови морфологічна адаптація є значним явищем, оскільки вона зачіпає всю внутрішню систему, найскладніших міжрівневих і внутрішньорівневих зв'язків та відносин мовних одиниць і їхніх морфологічних парадигм, як мови-джерела, так і мови-реципієнта [8, с. 285].

Семантична адаптація – це останній вид виділених адаптацій лексеми мови-реципієнта. Вона відбувається тому, що в запозиченій лексемі зафіксовані поняття іншої картини світу.

Чи перетворюється семантика запозиченого, чужого слова відповідно до способу концептуалізації, властивого даній мові? Чи, може, мова сприймає чужий спосіб концептуалізації, запозичує фрагмент іншої моделі світу? Можлива актуалізація обох зазначених видів адаптації. Одні мови воліють перетворювати семантику чужого слова так, щоб вона більш-менш відповідала семантиці даної мови. Інші мови в цьому відношенні не такі стійкі й можуть запозичувати фрагменти іншої картини світу.

Семантична акліматизація відбувається у кілька етапів. Потрапляючи з вихідної мови до мови, що запозичує, лексика проходить перший етап – проникнення. На цьому етапі лексема ще пов'язана з тією дійсністю, яка її породила. На наступному етапі, поступово, якщо лексема іноземної мови в процесі функціонування не суперечить системі мови, що запозичує, вона приживається. Її зовнішня форма набуває сталого вигляду, і далі відбувається її адаптація відповідно до норм мови, що запозичує. Це період запозичення, або входження в мову, коли ще помітний сильний семантичний вплив мови-джерела. Останній етап проникнення іноземної лексики у мову, що запозичує – вкорінення. Лексема входить у повноцінне життя мови та суспільства, якому вона послуговує. Вона може породжувати однокореневі слова, утворювати абревіатури, набувати нових відтінків значень тощо.

Зворотним боком цього процесу є ускладнення семантичних відносин між близькими за значенням споконвічними та новими іншомовними лексемами. Відбувається диференціація значень іншомовних та споконвічних лексем, розподіл членів таких рядів за сферами діяльності або сферами спілкування.

Іномовна лексема запозичується в одному зі своїх значень, рідше – у двох або більше значеннях. Якщо це відбувається, то «запозичення під час перенесення зберігає більшість своїх значень, але трапляється, що воно набуває іншого значення, і його семантичне поле значно розширюється» [9]. Значення запозичень та їхніх іншомовних прототипів можуть бути як подібними, так і суттєво відмінними. При цьому семантичні відмінності від прототипів спостерігаються не лише у лексем, а й у інноваціях іншомовного походження. Можна стверджувати, що семантична адаптація слова насамперед свідчить про те, що слово дійсно асимілювалося в мові-реципієнті.

Якщо адаптація пройшла успішно, то запозичена лексема увійшла до системи мови-реципієнта. Вона починає жити своїм життям, незалежним від життя її прототипу в мові-джерелі. Її звуковий вигляд ще більше наближається до структур, типових для даної мови. Запозичене слово може зазнавати нових морфологічних перетворень, що усувають риси морфологічної системи мови-джерела. Воно обростає похідними словами, зазнає семантичних змін нарівні з споконвічними словами і може набути нового значення.

Здебільшого запозичена лексика з інших мов проходить процеси асиміляції. Однак виділяється й неасимільована лексика.

У ній розрізняють кілька груп лексем. Виокремлюють так звані екзотизми та варваризми. Екзотизми (від грец. чужий, іноземний) – слова, запозичені українською мовою з інших мов для позначення реалій реалій іншого народу чи країни. Екзотизми можуть бути: назви установ *(меджліс, сейм, бундестаг)*, посад, професій *(полісмен, тореадор, гейша)*, житла, поселень *(аул, вігвам, фазенда)*, предметів одягу *(паранджа, сарі, кімоно),* страв, напоїв *(саке, барбекю, чебурек)*, явищ культури *(рамадан, ханука)*, звертань до людей *(мадам, сеньйорита, містер)* та ін. [4, с. 64]. Екзотизми не мають синонімів у мові-реципієнті, тому звернення до них під час опису національної специфіки продиктовано необхідністю.

Варваризми становлять ще одну групу іншомовної лексики, яка зберегла всі властивості мови-джерела (часто навіть іншомовну графіку). Це класичний приклад неасимільованих запозичень. Виходячи з наведених вище визначень екзотизмів і варваризмів, видається необхідним зазначити, що ці поняття нерозривно пов'язані з поняттям ксенізму. Термін «ксінізм» означає «чуже слово», вживання якого супроводжується металінгвістичним знаком – описовою парафразою або виноскою внизу сторінки, якщо йдеться про написаний текст [10, с. 96–98].

У деяких працях ксенізми та власне запозичення представлені як різні мовні категорії. Основна відмінність між ними полягає в тому, що ксенізми – це слова чужої мови, які іноді цитуються, а власне запозичення – це слова, що остаточно асимілювалися. На думку дослідника, провести чітку межу між цими двома категоріями досить складно. Існує «певний континуум між ксенізмами, що не піддаються асиміляції та зберігають вигляд чужих слів, і словами, які остаточно адаптувалися, тобто справжніми запозиченнями» [11, с. 224].

Таким чином, у філологічних науках приділяється велика увага вивченню запозичень. Запозичення розглядаються у рамках таких розділів мовознавства, як соціолінгвістика, психолінгвістика, когнітивна лінгвістика. У вчених немає єдиної думки щодо тлумачення цього терміна.

Мова, запозичуючи слова з інших мов, не залишає їх незмінними протягом тривалого проміжку часу. Ці слова поступово трансформуються, піддаються процесу асиміляції. Сучасна французька мова перебуває в постійному розвитку, іноземна лексика проникає в усі шари словникового складу сучасної французької мови. Запозичені слова,

хоча зазвичай їх менше, ніж слів, успадкованих від прамови, надзвичайно поширені у словниковому складі будь-якої мови: насправді це несвідомий процес і один із важливих складових факторів життя будь-якої мови. Але цілісність мови зберігається лише в тому випадку, коли запозичення не перевищують допустиму межу, яку лінгвіст Клод Ажеж оцінює в 15 % від загальної кількості лексики в мові [12, с. 249].

Ось чому нормативні організації, такі як Французька академія або Генеральна делегація з питань французької мови (у Франції) та Квебецький офіс французької мови (у Канаді), прагнуть, щоб процес запозичення відбувався в розумних межах. З часом запозичені слова можуть лексикалізуватися і більше не сприйматися як запозичення. Наприклад, слово redingote (f) – дамське пальто (з талією); редингот, сюртук запозичено з англійської: riding-coat – пальто для верхової їзди. Лексикалізація цього слова пояснюється його тривалим перебуванням у французькій мові (приблизно з XVIII століття) і виражається в його адаптації до орфографії та фонологічної системи французької мови. Величезна кількість слів запозичена настільки давно, що лише фахівці в галузі етимології можуть їх ідентифікувати як запозичення. Інший приклад: англійське слово an apron – фартух є фономорфологічною адаптацією французького слова napperon (m) – невеличка скатертина. Це запозичення неможливо розпізнати апріорі ні за формою, ні за вимовою, ні за його змістом, хоча всі ці три елементи є основними для формування нової леми в англійській мові. Очевидно, що середньостатистичний носій будь-якої мови не усвідомлює, що він так часто вживає іноземні слова: вони не здаються йому іноземними, оскільки деякі з них, що вже давно закріпилися в мові, були практично повністю адаптовані. Ті ж, які, у свою чергу, продовжують здаватися іноземними, – це слова, не які повністю асимілювалися, або тому, що їхня вимова залишається далекою від графічних норм, або тому, що їхнє вживання є досить рідкісним чи обмеженим. Популярний вислів «зараз це слово у словнику» показує, що носії мови протягом певного часу відчувають, що вживання якогось слова є невиправданим (воно ще «звучить по-іноземному») і що необхідний зовнішній вплив, щоб надати йому французького характеру. Насправді процес є зворотним: словники лише закріплюють вживання слова (яким би не було визначення, надане цьому терміну) і пояснюють його. Те, що іноземне слово входить до словника, не означає, що воно було прийняте компетентною меншістю граматистів, які мають повноваження ухвалювати рішення щодо мови, оскільки мова належить тим, хто нею розмовляє, і жодна офіційна постанова не може змусити носіїв мови повністю змінити свої мовні звичаї. Зате це означає, що воно стало достатньо вживаним, щоб увійти до словника. Деякі держави запроваджують систему заходів на законодавчому рівні, щоб обмежити кількість запозичень з іноземних мов. Так, наприклад, Франція ухвалила закон Тубона та декрет від 3 липня 1996 року про збагачення французької мови з метою створення неологізмів, що замінюють іноземні слова (наприклад, courriel (m) – електронний лист замість e-mail – повідомлення електронної пошти). Слід зазначити, що «квебекізми», «бельгіцизми» та «гельветизми» позначають лінгвістичне вживання французької мови в Квебеку, Бельгії та Швейцарії.

Назви запозичень, відштовхуючись від назв мов, з яких вони походять позначаємо наступним чином: (en) англійська мова – англіцизм; (fr) французька мова – галіцизм; (1a) латинська мова – латинізм; (el) грецька мова – еллінізм; (de) німецька мова – германізм; (es) іспанська мова – іспанізм; (it) італійська мова – італіанізм. Що стосується функціонування запозичень у мові, то тут воно має свої особливості. Так, наприклад, згідно зі словником англіцизмів, опублікованим у Квебеку, їх можна розділити на 6 груп:

Семантичний англіцизм – приписування слову значення, яке воно має лише в англійській мові (хибні друзі перекладача), або буквальний переклад англійських ідіом: *je suis désolé – я шкодую замість excusez-moi – вибачте, vol domestique (m) – крадіжка, скоєна прислугою, замість vol intérieur (m) – внутрішній авіарейс, votre honneur – ваша честь замість monsieur (ou madame) le juge – пан (пані) суддя.*

Лексичний англіцизм – запозичення англійських слів і виразів, що вживаються без змін: *feedback – зворотний зв'язок, коментар, думка.*

Синтаксичний англіцизм – калька синтаксичної конструкції, властивої англійській мові: être en charge de (in charge of) – відповідати за (якесь завдання або сферу діяльності), бути відповідальним за (організацію чогось).

Морфологічний англіцизм – похибки (або помилки) у формуванні слова (рід, суфіксація тощо): *les actifs d'une société (the assets): працюючі громадяни суспільства / капітал фірми.*

Фонетичний англіцизм – помилка у вимові: *Zoo (m) – зоопарк, що вимовляється [zu] замість [zo] або [zoo].*

Графічний англіцизм – використання написання, властивого англосаксонським мовам: використання десяткової коми замість звичайної коми, використання англійських лапок замість французьких, використання великих літер у назвах загальних іменників, як, наприклад, у *Association Les Plus Beaux Villages de France, f – Асоціація «Найкрасивіші села Франції».*

Що стосується асиміляції англіцизмів, то деякі з англійських слів, які здебільшого увійшли до французької мови у XVIII–XIX століттях, зберегли своє оригінальне написання; інші ж з часом зазнали змін під впливом французької орфографії. Наприклад: *Boulingrin (m) – садова галявина, що походить від bowling green – галявина для гри в кулі; paquebot (m) – пасажирське судно, що походить від packet-boat – поштово-пасажирське судно; Redingote (f) — дамське пальто (до талії), що походить від riding-coat – пальто для верхової їзди. Ці приклади наведено в книзі Рене Етьємбля «Чи говорите ви французькою?». Це стосується й слів: Bol (m) – чаша, що походить від bowl –миска (отримало сучасне написання в 1826 році); Névrose (f) – невроз, що походить від neurosis; Partenaire (m) – партнер, що походить від partner – учасник (отримало сучасне написання в 1836 році)*.

У XX столітті написання в більшості випадків не змінюється. У словах, похідних від запозичень, навпаки, написання відповідно до правил французької мови є нормою: – *footballistique* – що стосується футболу: додавання закінчення – *istique* до *football* – футбол; – *mixage (m)* – перемішування: додавання закінчення – *âge* до *mix* – змішування; – *upgrader* – удосконалити: додавання закінчення *-er* до *upgrade* – підйом.

Скажемо кілька слів про композити (складні слова), зумовлені впливом англійської мови. Вони можуть повністю складатися з англійських слів: *fast-food (m) – дешевий ресторан із швидким обслуговуванням, living-room (m) – вітальня, week-end (m) – вікенд;* або ж мати одну частину французьку, а іншу – англійську: *plaque pick-up (f) – сигнальна пластина; tastevin (m) – лівер для дегустації вина; voix off (f) – закадровий переклад.* Додамо, що англіцизми при проникненні у французьку мову розподіляються за родами (хоча в англійській родів немає). Більшість із них поповнюють категорію чоловічого роду. Наприклад: *charter (m) – зафрахтований рейс (частіше для перевезення туристів), délai (m) – відстрочка, призупинення, smartphone (m) – смартфон*. Щодо італіанізмів, то під час проникнення у французьку мову найчастіше спостерігається заміна італійського закінчення -a, властивого жіночому роду, на французьке -e. Приклади: *altesse (f) – світлість (титул) < altezza (f) – високість (титулювання), appoggiature (f) – довгий форшлаг < appoggiatura (f) – підтримка, ariette (f) – арієтта < arietta (f) – пісенька.* Ця тенденція спостерігається й щодо іспанізмів: *balance (f) – ваги < balanza (f) – тарілка ваг; barricade (f) – барикада < barricada (f), boule (f) – куля < bola (f)* [13, с. 165].

Денотативні запозичення – це одна з особливостей запозичень у французькій мові. Далеко не всі англо-американізми стають лінгвістичними запозиченнями, тобто набувають статусу рівноправних лексичних одиниць французької мови. Більшість із них запозичуються разом із поняттями, явищами іноземної дійсності. Ось приклад денотативних запозичень: leader, label – наклейка, ярлик; electrocution – ураження електричним струмом.

Конотативні запозичення також входять до переліку особливостей асиміляції французької мови. Однак французька мова використовує чимало конотативних запозичень, що позначають поняття, які вже мають своє французьке найменування: *week-end – fin de la semaine, baby – bébé, nurse – bonne d'enfant, insane – insensé, barman – garçon, leader – chef, living room – salle de sejour, match – competition.* Англіцизми у французькій мові, що мають споконвічно французьке походження, тобто запозичені з французької англійською континентальною мовою в попередні історичні епохи, називаються подвійними запозиченнями. Вони почали проникати в англійську мову з 11 століття, що було пов'язано з бурхливими історичними подіями (завоювання Англії норманами, середньовічні війни, хрестові походи). У епоху Відродження французька мова також слугувала джерелом поповнення англійського словникового запасу в галузі політики, економіки, культури та релігії. У 18 столітті (Епоха Просвітництва) та у 19 столітті знову збільшується приплив французької лексики до англійського словника. У наш час низка слів англійської мови, що етимологічно походять із французької, ніби повертається до французької мови, але вже зі зміненою морфологією та семантикою. Закріплення подвійних запозичень у французькій мові відбувається безболісно. Хоча, перебуваючи в англійській мові, запозичення, як правило, зазнають семантичних і деяких морфологічних змін, які вони зберігають після повернення, вимовляються вони відповідно до норм сучасної французької фонетики. Так,

humour – гумор, запозичене англійською мовою у 17 столітті з французької (фр. *humeur* – схильність до жартів) і отримало нове закінчення, повернувшись до мови-джерела, стало вимовлятися відповідно до сучасних французьких фонетичних норм. Англійський іменник *supremacy* походить від французького прикметника *suprême*. Запозичене у 16 столітті це похідне увійшло у 17 столітті до французької мови й набуло французького звучання *suprematie*. Англійський іменник *loyalist* походить від французького прикметника *loyal*, запозиченого у 16 столітті. У 18 столітті це похідне було, у свою чергу, запозичене французькою мовою, в якій воно набуло відповідної форми та звучання: *loyaliste* – прихильник. Асиміляція запозичень провокує навіть створення нових слів на основі іноземних елементів. Це так звані псевдозапозичення, існування яких ускладнює розпізнавання справжніх. Наприклад, слово «*couponing*» утворено від французького слова «*coupon*» за допомогою англійського суфікса -ing.

Запозичення афіксів має місце й у сучасній мові. Так, разом з англійськими запозиченими словами у французьку мову прийшов суфікс -ing, що позначає дію, місце дії, який став утворювати слова вже на французькому ґрунті, незалежно від англійської мови, наприклад: caravaning від caravane: 1) караван; 2) транспорт; 3) пасажирський автопричіп; 4) група людей, що рухаються разом. Саме слово caravaning має таке значення: 1) автотуризм; 2) кемпінг для туристів з автофургонами. Слід зазначити, що французька мова запозичує не лише афікси, а й цілі слова, наприклад: *footing, doping, interview*. Розглянемо детальніше слово *footing*. Якщо слова *doping* та *interview* зберегли у французькій мові свою форму, англійську вимову, а також значення, то англійське слово *footing*, проникнувши порівняно нещодавно у французьку мову, зберегло форму, вимову, але не зберегло свого значення, набуло нового значення. До такого висновку ми дійшли, проаналізувавши значення слова footing, використовуючи тлумачні словники французької та англійської мов різних років видання. Так, наприклад, Оксфордський словник дає таке визначення слова footing: 1) placing of the feet – положення ніг; 2) surface for standing on – поверхня, на якій можна стояти; 3) position in society – становище в суспільстві; 4) conditions – умови: peace/war footing [13].

Слід зазначити, що в різних словосполученнях слово footing має різні значення. У цьому ми переконалися, проаналізувавши приклади: *He lost his footing – він оступився; to get a footing in society – здобути становище в суспільстві; to be on a friendly footing with smb. – бути у дружніх відносинах.* З наведених прикладів можна зробити висновок, що слово footing у французькій мові має зовсім інше значення, ніж в англійській. Словники різних років видання дають різні визначення слова *footing*. Автори одних словників дають більш загальне визначення: *«marche à pied», «promenade»*. Ці приклади запозичень показують, що процес словотворення продовжує діяти в сучасній французькій мові, утворюючи за вже існуючими моделями нові слова, навіть від запозичень. Можна помітити, що не всі англіцизми зберігають свою вимову, перейшовши у французьку мову. Так відбувається зі словами parking, pressing. Носії мови не вимовляють ці слова на англійський манер, а намагаються фонетично асимілювати запозичення там, де це є можливим, відповідно до правил французької фонетики.

Висновки. Проведений аналіз засвідчує, що іншомовні запозичення є важливим джерелом поповнення лексичного складу французької мови та невід'ємною складовою її історичного й сучасного розвитку. Процес запозичення зумовлюється як внутрішніми потребами мовної системи, зокрема необхідністю номінації нових понять і реалій, так і екстралінгвальними чинниками: інтенсивністю міжмовних контактів, суспільно-політичними та економічними змінами, розвитком науки, технологій, масмедіа й цифрової комунікації. Особливого значення в сучасний період набувають англо-американські запозичення: за даними Т. М. Гейко, понад 90 % досліджених неологічних запозичень у сучасній французькій мові мають англо-американське походження. Водночас французька лексична система демонструє здатність адаптувати іншомовні одиниці відповідно до власних фонетичних, морфологічних, граматичних і семантичних закономірностей.

Таким чином, іншомовне запозичення доцільно розглядати не лише як механічне перенесення лексичної одиниці з однієї мови до іншої, а як складний процес міжмовної взаємодії, результатом якого є поступова інтеграція запозиченого елемента в систему мови-реципієнта.

Список літератури:

1. Гейко Т. М. Лексичні запозичення у неологічному вимірі сучасної французької мови. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики.* 2022. № 42. С. 31–48. DOI: 10.17721/2663-6530.2022.42.05.

2. Рубан В. О. Англомовні запозичення у сучасних французькій та українській мовах. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. 2025. № 47. С. 13–20. DOI: 10.17721/2663-6530.2025.47.02.
3. Рубан В. О. Категорія повних англомовних запозичень у сучасному французькому медіадискурсі. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики*. 2025. № 48. С. 35–46. DOI: 10.17721/2663-6530.2025.48.03.
4. Голянич М., Стефурак Р., Бабій І. Словник лінгвістичних термінів. Івано-Франківськ. Сімик, 2011. 272 с.
5. Phelizon J.H. Vocabulaire de la linguistique. Paris, 1976.
6. Mounin G. Dictionnaire de la linguistique. Paris, 1974.
7. Hamers J. Emprunt. Sociolinguistique. Concepts de base. Mardaga: Sprimont, 1997. P. 136–139.
8. Queffelec A. Emprunt ou xenisme: les apories d'une dichotomie introuvable? Contats de langues et identites culturelles. Quebec: Presses de l'Universite de Laval, 2000. P. 283–300.
9. Dumont P, Maurer B. Sociolinguistique du francais en Afrique francophone: gestion d'un heritage, devenir une science. Vanves: EDICEF – AUPELF, 1995.
10. Guilbert L. La creativite lexicale. Paris: Larousse, 1975.
11. Deroy L. L'emprunt linguistique. Paris: Les belles lettres, 1956.
12. Hagège C. Combat pour le français: Au nom de la diversité des langues et des cultures. Paris: Odile Jacob, 2006. 249 p.
13. Etiemble R. Parlez-vous franglais? Gallimard, 1994. 278 p.

Mitenko O. V. ON THE ISSUE OF FOREIGN LANGUAGE BORROWINGS IN THE FRENCH LANGUAGE

The study of loanwords has a long history in both Ukrainian and international linguistics. This field is characterised by a diversity of perspectives and approaches, which is reflected in the numerous classifications of loanwords proposed by various authors. Borrowing is a typologically universal process. It is inherent in all languages. This is precisely what makes the present study relevant.

This article examines the concept of 'borrowing' and its main characteristics, and investigates the key stages and trends in the borrowing of foreign-language vocabulary into French, alongside the specific features of their adaptation to the French linguistic system.

Borrowing is understood to mean foreign-language words that have been fully assimilated by the language that has borrowed them. Borrowings are not perceived by speakers as foreign elements, do not require explanation, and form part of the general lexicon.

An examination of the interplay between external and internal factors in lexical borrowing suggests that, in most cases, borrowed words enter a language as a means of naming new things and expressing previously unknown concepts. In a rapidly changing world, a language's lexicon reflects all historical changes. Words fall out of active use along with the concepts or phenomena they denote. Throughout the ages, new words have emerged that reflect the characteristics of their time. The vocabulary of a language is enriched in various ways, notably through the borrowing of foreign words, which reflects not only historical processes but also socio-cultural factors.

The process of borrowing is highly diverse, with its own causes, stages of development and outcomes. The reasons for borrowing are determined by internal factors within the language and external influences on the linguistic system. The need to adopt loanwords stems from the lack of an accurate term for a concept or the absence of a term altogether, as the phenomenon or object being referred to is new to the culture that speaks that language. The phenomenon of borrowing helps to constantly refresh the vocabulary of the French language.

Keywords: *borrowing, lexical units, foreign-origin words, linguistic system, French language.*

Дата першого надходження статті до видання: 31.08.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 18.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 16.11.2026